Suomen Poliisijärjestöjen Liitto

Helsinki
32/12/2021
27.3.2021

Hallintovaliokunta

Asia: **HE 39/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta**

Viite: **Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 25.3.2021**

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry:n (SPJL) lausunto:

Lausunnossaan SPJL ei ota kantaa liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisen rajoittamisen perustuslainmukaisuuteen.

Yleistä

Covid-19 epidemia on maailmanlaajuisesti aiheuttanut poikkeuksellisia toimia valtioissa ympäri maailmaa epidemian kitkemiseksi. Taudin poikkeuksellisuus ja nopea levinneisyys vaatii tehokkaita keinoja taudin nujertamiseksi. Ulkonaliikkumiskielto ja maskin käyttöpakko ovat tällaisia keinoja. Suomessa kansalaiset ovat liikkuneet huomattavasti normaalia vähemmän kotiensa ulkopuolella viime vuoden aikana ja tällä hetkellä maskia käytetään todella laajamittaisesti, pahimmilla epidemia-alueilla jopa 80 — 90%. Lainsäädännöllä pyritään vaikuttamaan lopun 10 — 20 % maskin käyttöön. Valitettavasti viitteitä on, että osa kansalaisista suhtautuu ulkonaliikkumiskieltoon ja maskin käyttöön väheksyen. Oletettavaa on, että juuri tuo 10 — 20% kansalaisista suhtautuvat kielteisesti rajoituksiin ja todennäköisesti, ainakin osa heistä, tulee mittauttamaan valvonnan tehon.

Rajoitusten valvonta

Lakiesityksessä ollaan puuttumassa ihmisten perusoikeuksiin: liikkumisvapauteen ja osittain elinkeinovapauteen sekä itsemääräämisoikeuteen. Lailla on vaikutuksia välillisesti myös kokoontumisvapauteen ja uskonnonvapauteen. Kaikki rajoitukset koskevat ihmisten perusoikeuksia, joiden toteutumista poliisi yleensä turvaa. Nyt olemme tilanteessa, jossa poliisi joutuu rajoittamaan ihmisten perusoikeuksia rangaistuksen uhalla.

Poliisimiehen puuttuessa kansalaisten perusoikeuksien toteutumiseen on hänellä oltava selkeä lainmukainen peruste estää kansalaista käyttämästä perusoikeuksiaan. Tämän vuoksi lainsäädäntö, jolla poliisia ohjataan rajoittamaan perusoikeuksien toteutumista, tulee olla perusteltua ja erittäin yksiselitteistä. Yksittäiselle poliisimiehelle ei voida antaa liikaa

Asemamiehenkatu 2, FI-00520 Helsinki
+ 358 9 3484 2400
Y-tunnus 0202256-1
spjl.fi

tulkinnanvaraa hänen rajoittaessaan kansalaisten perusoikeuksia. Liian lavea lainsäädäntö, joka mahdollistaa laajan tulkinnan, johtaa epätasa-arvoiseen kohteluun ja ei kohtele kansalaisia yhdenvertaisesti. Tämän vuoksi annetun lainsäädännön tulee erittäin tarkkaan rajata poikkeukset.

Covid-19 epidemian aikana poliisitehtävien painotuksessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia mm. kotihälytystehtävät ovat lisääntyneet. Tämä on odotettava seuraus myös liikkumisrajoitusten aikana. Tutkinnassa ovat lisääntyneet läheisväkivaltatapaukset. Vaikka samaan aikaan joidenkin tehtäväryhmien tapaukset ovat vähentyneet on poliisin kokonaistyömäärä lisääntynyt. Nyt valvottavaksi tulevat liikkumisrajoitukset tulevat lisäämään työkuormaa entisestään.

Poliisin päivittäinen käytössä oleva henkilöstöresurssi ei tule riittämään liikkumis- ja oleskelurajoitusten valvontaan, vaan merkittävä osa valvontaa joudutaan tekemään lisä- ja ylitöinä. Valvonnan tasosta ei ole takeita vielä tällöinkään. Yksittäinen valvontatehtävä vie huomattavasti aikaa poliisimiehen varmistaessa kansalaisten toimien laillisuudesta liikkumis- ja oleskelurajoitusten voimassa ollessa. Mikäli perusteellista selvitystä ei tehdä tehtäväpaikalla ei valvonnalla todennäköisesti ole haluttua vaikutusta. Tehtävässä vie aikaa mm. henkilöllisyyden varmistaminen (laista ei tule velvoitetta pitää mukaan henkilöllisyyttä todentavaa asiakirjaa) sekä henkilön antaman syyn tarkistaminen, jolla hän perustelee oikeutustaan liikkua alueella, jossa liikkumisvapautta on rajoitettu.

Tehokas, näkyvä ja laajamittainen valvonta syö resurssia päivittäisestä poliisitoiminnasta niin kenttätoiminnan kuin tutkinnan osalta. Tämä tulee johtamaan poliisitoiminnan tason laskemiseen, joka todennäköisesti näkyy kansalaisille poliisipalveluiden saamisen heikkenemisenä ja tutkinta-aikojen venymisenä. Poliisin tutkintaosastoilla alkavat tutkittavien rikosilmoitusten määrä nousta ja tutkintailmoitusten määrä tutkijaa kohden nousee entisestään. Tämä tulee näkymään entistä heikompana työssäjaksamisena. Työssäjaksaminen poliisissa ja erityisesti tutkinnassa on heikentynyt jo vuosia.

Poliisin kenttätoiminnassa joudutaan priorisoimaan tehtäviä huomattavasti, jos käytössä oleva henkilöstöresurssi pienenee huomattavasti liikkumisrajoitusten valvonnan vuoksi. Tämä voi osaltaan johtaa tilanteeseen, jossa kansalaisten perustuslain turvaamat oikeudet vaarantuvat resurssipulan vuoksi, koska tehtäviä joudutaan priorisoimaan ja osaan tehtävistä ei ole lähettää partiota.

Nykyisellä päivittäisresurssilla ja ylitöihin palkattavalla resurssilla poliisille tulee olemaan haasteellista suoriutua päivittäistehtävistä ja tehokkaasta valvonnasta. Heijastevaikutuksen kautta lisääntynyt työmäärä tulee jatkumaan organisaatiossa, vaikka perusoikeusrajoitukset poistuisivatkin.

Poliisin resurssi- ja rahoitustilanne

Poliisilaitosten rahoitustilanne on tällä hetkellä erittäin heikko ja tämä näkyy esim. erilaisten varustehankintojen lykkäämisenä. Valvonnasta johtuvat henkilöstö- ja materiaalikulut tulevat heikentämään huomattavasti laitosten rahoitusasemaa. Tämä saattaa ohjata toimintaa tehokkaasta halvempiin valvontatoimenpiteisiin. Liikkumisrajoitusten ja maskikäytön valvonnasta aiheutuvat lisä- ja ylityökustannukset tulee lisätä poliisin rahoituskehykseen

lisätalousarvion yhteydessä. Muussa tapauksessa valvontaa ei voida suorittaa riittävässä laajuudessa. Lisärahoituksen puuttuminen johtaisi myös siihen, että valvonnasta aiheutuneet lisäkustannukset jouduttaisiin rahoittamaan muusta poliisitoiminnasta.

Poliisilla ei ole olemassa reserviä, jolla esimerkiksi tämäntyyppisissä tilanteissa voitaisiin turvata poliisitoimintaa. Poliisilla on oikeus saada virka-apua esimerkiksi puolustusvoimilta, mutta PV:n toimivaltuudet eivät riitä itsenäiseen toimintaan. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että ennen seuraava mahdollista kriisitilannetta varten poliisille rakennetaan riittävä suorituskyky suoriutua myös yhteiskunnan poikkeustilanteissa. Poliisilla ei juurikaan ole mahdollisuutta palkata työttömiä tai eläkkeellä olevia poliisimiehiä kovinkaan nopealla aikataululla, koska esim. turvallisuusselvitysten tekeminen vie aikaa.

Valvonnassa on nähtävissä erittäin merkittävä riski, mikäli Covid-19 tauti lähtee leviämään valvontaa suorittavassa poliisihenkilökunnassa. Rokottamattomat poliisimiehet ovat tälläkin hetkellä tehtävissä, jossa on koronaan sairastuneita kohdehenkilöitä. Poliisilaitoksissa ei ole ollut merkittäviä tautiepidemioita, mutta mikäli sellaisia alkaa ilmenemään valvonnan yhteydessä, saattaa poliisin toimintakyky heiketä huomattavasti ja tippua tasolle, jossa poliisi ei suoriudu valvonnasta eikä päivittäisistä poliisitehtävistä.

Lopuksi

Poliisi tarvitsee tehtävään lisärahoitusta, yrittäessään suoriutua liikkumisrajoitusten valvonnasta. Lisäksi olisi huomioitava mahdollisuus huomattavaan henkilöstökatoon, mikäli koronavirus tarttuisi valvontatehtävää suorittavaan henkilöstöön ja osa henkilöstöstä olisi asetettava karanteeniin.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry

Jonne Rinne
puheenjohtaja

Mika Nygård
järjestöpäällikkö

Suomen Poliisijärjestöjen Liittoon kuuluu runsaat 11 000 jäsentä poliisista, oikeusministeriön hallinnonalalta ja hätäkeskuslaitoksesta.